

KJEMPESPRINGFRØ (*Impatiens glandulifera*)

Kjempespringfrø er opprinnelig fra Himalayas fjell og ble brakt til Norden som en hageplante på slutten av 1800-tallet. Arten er en skadelig fremmed art fordi den danner tette bestander av én art som fortrenger den opprinnelige vegetasjonen og reduserer biodiversiteten. Med sine store blomster

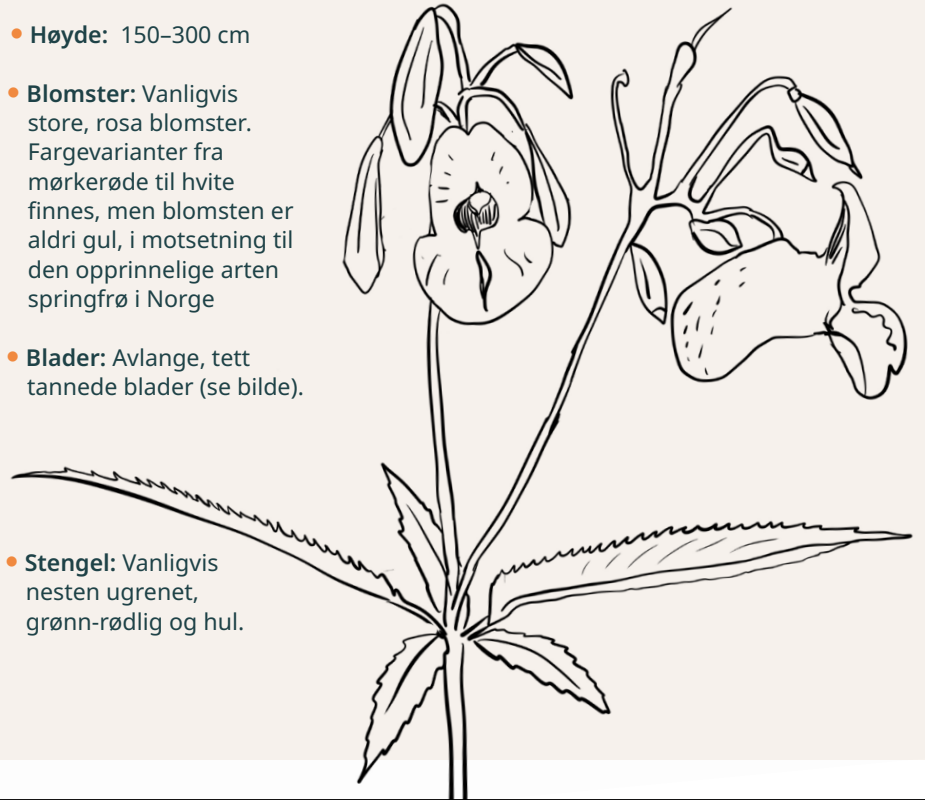
som tiltrekker seg insekter, konkurrerer den med den opprinnelige vegetasjonen om pollinatorer, og dens skjøre røtter kan øke risikoen for erosjon langs vannveier. Alle de tre kjempebjørnekjeksartene enkelt og givende, ettersom effektive bekjempelsestiltak kan utrydde bestanden i løpet av få år!

© PAULA KALLIO / WWF

1. KJENNETEGN

- **Høyde:** 150–300 cm
- **Blomster:** Vanligvis store, rosa blomster. Fargevarianter fra mørkerøde til hvite finnes, men blomsten er aldri gul, i motsetning til den opprinnelige arten springfrø i Norge
- **Blader:** Avlange, tett tannede blader (se bilde).
- **Stengel:** Vanligvis nesten ugrenet, grønn-rødlig og hul.

© KATTI KINNUNEN / WWF

2. SPREDNING

- **Blomstringstid:** Fra juli til september.
- **Frø:** Frøene modnes i juli-august, når de belgaktige frøkapslene lett sprekker og sprer frøene flere meter unna. Frøene forblir vanligvis spiredyktige i jorden i bare et par år.
- **Spredningsmåter:** Spres kun via frø. Frøene spres effektivt spesielt nær vannveier. Også mennesker sprer frøene lett med seg.
- **Voksesteder:** Vokser spesielt langs strender, i sivområder og strandkratt, på kantene av jorder, på enger og i lunder. Kjempespringfrø foretrekker fuktige steder å vokse.

3. BEKJEMPELSESMETODER

- **Timing:** Bekjempelse må skje før frøene modnes. Bekjempelse tidlig i vekstsesongen er enklest.
- **Uttrykking med røttene:** Kjempespringfrø har skjøre røtter, så på små områder er det lettest å trekke plantene opp for hånd med røttene.
- **Slått:** For å fjerne store bestander er maskinell slått eller slått med ljà mest effektivt.
- **Oppfølgingstiltak:** Bekjempelse må gjentas flere ganger i vekstsesongen, og området bør sjekkes også de påfølgende årene, inntil frøbanken er tømt.
- **Annet å merke seg:** Langs elvebredder bør bekjempelsestiltak startes oppstrøms.

4. AVFALLSHÅNDTERING

- **Før frøene modnes:** Når bekjempelsen utføres tidsriktig før frøkapslene modnes, kan avfallet samles i hauger og komposteres.
- **Materiale med frø:** Må kastes forsiktig. Samles i doble plastposer og kastes i brennbart restavfall.
- **Lokale retningslinjer:** Sjekk retningslinjene for håndtering av avfall fra fremmede arter i din kommune eller på avfallsstasjonen.

5. NØDVENDIG UTSTYR

- **Værtilpasset yttertøy, gummistøvler og gode arbeidshansker.**
- **Ugresseverktøy:** Kjempespringfrø kan lett trekkes opp fra bakken, så verktøy er ikke nødvendig.
- **Slåtteverktøy:** Trimmer eller ljà for fjerning av store bestander.
- **Søppelsekker:** For å kaste planter med frø.

KJEMPEBJØRNEKJEKS, TROMSØ PALM

(*Heracleum persicum*-gruppen)

Kjempebjørnekjeks, som opprinnelig kommer fra Asia, har spredt seg vidt i Finland, Sverige og Norge. Det finnes flere arter av kjempebjørnekjeks, som kan være vanskelige å skille fra hverandre, og derfor omtales de vanligvis som kjempebjørnekjeksgruppen. I tillegg til den vanligste kjempebjørnekjeksen (*Heracleum mantegazzianum*) og persisk kjempebjørnekjeks (*Heracleum persicum*), finnes også armensk kjempebjørnekjeks (*Heracleum sosnowskyi*) i Nord-Europa. Kjempebjørnekjeks er skadelige fremmede arter som, på grunn av sin konkurransedyktighet og

tilpasningsevne til vanskelige vekstforhold, effektivt tar over nye leveområder.

Alle tre kjempebjørnekjekksarter kan være farlige for mennesker, da plantens saft kan forårsake alvorlige, brannskadelignende, langsomt helende eller til og med permanente hudskader i kombinasjon med sollys. Håndtering av kjempebjørnekjeks bør gjøres med forsiktighet, og beskyttelsesutstyr bør brukes. Store bestander bør overlates til profesjonelle for bekjempelse.

© LEENA PARTANEN

1. KJENNETEGN

- **Høyde:** 2–5 meter.
- **Blader:** Store, flikete blader som kan bli opptil 3 meter lange sammen med bladstilken.

- **Blomsterstand:** Den forgrenede, kuppelformede blomsterstanden kan være over en halv meter bred. Blomstene er hvite eller lys rosa.
- **Stengel:** Kan ha en diameter på opptil 10 cm og er hårete. Kjempebjørnekjeks og armensk kjempebjørnekjeks har en enkel stengel med røde eller rødbrune flekker.

© KATTI KINNUNEN / WWF

2. SPREDNING

- **Blomstringstid:** Juni–august.
- **Frø:** Frøene modnes i juli–august. En enkelt plante kan produsere opptil 80 000 frø.
- **Spredningsmåter:** Kjempebjørnekjeks formerer seg hovedsakelig ved frø. Frøene spirer godt og kan forbli spiredyktige i jorden i flere år.
- **Voksesteder:** Kjempebjørnekjeks foretrekker solrike og næringsrike voksesteder, men klarer seg også godt i vanskelige forhold. Bestander finnes på jorder, i skoger, langs veikanter og strender. Mange bestander er rømt fra hager og finnes i nærheten av menneskelig bosetning, for eksempel på gamle gårds plasser.

3. BEKJEMPELSESMETODER

- **Timing:** Bekjempelse er enklest å utføre tidlig i vekstsesongen og senest før frøene modnes.
- **Graving med røttene:** Små frøplanter med skjøre røtter kan lukes for hånd med solide arbeidshansker. For større individer kan bekjempelse utføres ved å kutte hovedroten med en spade eller grave opp hele rotsystemet.
- **Slått:** For store bestander er slått med maskin eller ljà den mest effektive metoden. Slått er enklest og tryggest når bestanden er lav.
- **Innsamling av blomsterstander:** Forhindrer produksjon av nye frø. Dette er førstehjelp for å hindre spredning og ofte effektivt, da kjempebjørnekjeks formerer seg hovedsakelig ved frø.
- **Dekning:** Små områder kan svekkes ved å dekke dem med ugjennomtrengelig plast.
- **Oppfølgingstiltak:** Etter bekjempelse bør området overvåkes, da kjempebjørnekjeksfrø kan overleve i frøbanken i flere år.

4. AVFALLSHÅNDTERING

- **Før frøene modnes:** Når bekjempelsen utføres tidsriktig før frøkaplene modnes, kan avfalle samles i hauger og komposteres.
- **Materiale med frø:** Må kastes forsiktig. Samles i doble plastposer og kastes i brennbart restavfall.
- **Lokale retningslinjer:** Sjekk retningslinjene for håndtering av avfall fra fremmede arter i din kommune eller på avfallsstasjonen.

5. NØDVENDIG UTSTYR

- **Beskyttelsesutstyr:** Plantens saft må ikke komme i kontakt med hud og øyne. Nødvendig beskyttelsesutstyr inkluderer beskyttelsesklær (for eksempel en engangsoverall av god kvalitet), vernebriller, åndedrettsvern og gummistøvler.
- **Lukeverktøy:** Spade for å kutte stengelen og grave opp store planter.
- **Slåtteverktøy:** Kjempebjørnekjeks bør slås med ljà. Ved maskinell slått øker risikoen for sprut av plantesaft.
- **Søppelsekker:** For å kaste deler av planter med frø.

HAGELUPIN

(*Lupinus polyphyllus*)

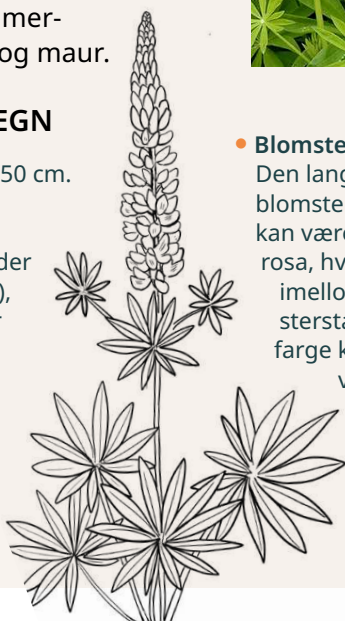
Hagelupin kommer fra Nord-Amerika og ble introdusert til Norden på 1800-tallet som en hageplante. I dag har hagelupinen spredt seg over hele Finland, Sverige og Norge, med unntak av de nordligste delene av Lappland. Arten er en skadelig fremmed art fordi den tar over leveområder som enger og veikanter fra de opprinnelige planteartene. Hagelupinen påvirker negativt mange insekter, som dagsommerfugler, biller og maur.

© JOUKO RIKKINEN / KEVIN SCHAFER / WWF

1. KJENNETEGN

- **Høyde:** 50–150 cm.
- **Blader:** Fingrede blader (9–15-fingret), spisse blader (se bilde).
- **Stengel:** Vanligvis ugrenet.

- **Blomsterstand:** Den lange, klaserte blomsterstanden kan være blå, lilla, rosa, hvit eller noe imellom. Blomsterstandens farge kan også variere på samme individ.

ALASKALUPIN

(*Lupinus nootkatensis*)

Alaskalupinen er en prydblant brakt til Europa fra Nord-Amerika av mennesker. Den trives bedre i kalde forhold enn sin nære slektning hagelupin, og trusselen om at den sprer seg til nordlige områder som hittil har vært lupinfri er tydelig. På Island har alaskalupinen blitt plantet i flere tiår som en jordforbedringsplante, og i dag sprer den seg effektivt i lavlandsområder. Arten er en skadelig fremmed art fordi den tar over leveområder som elvebredder og veikanter fra de opprinnelige artene.

© JOUKO RIKKINEN / KEVIN SCHAFER / WWF

1. KJENNETEGN

- **Høyde:** 50–120 cm.
- **Blader:** Fingrede blader (6–8-fingret), smale og avrundede blader (se bilde). Bladene er hårete på undersiden.
- **Stengel:** Vanligvis forgrenet.

- **Blomsterstand:** Blomsterstanden er klasert og ganske lang. Blomstene er vanligvis blå, sjelden hvite.

© KATI KINNUNEN / WWF

Avsnitt 2–5 behandler begge arter

2. SPREDNING

- **Blomstringstid:** Fra juni til august.
- **Frø:** Modnes sent på sommeren/tidlig høst. De sprukne belgene sprer en stor mengde frø i nærområdet.
- **Spredningsmåter:** Fra frø og vegetativt ved hjelp av rotsystemet. Frøene spres med vinden, dyr, trafikk og jordflytting.
- **Typiske voksesteder:** Vei- og elvekanter, enger, tørre furuskoger, lunder. Artene kan også spre seg til næringsfattige og tørre voksesteder.

3. BEKJEMPELSESMETODER

- **Timing:** Bekjempelse må skje før frøene modnes, altså før sensommeren eller tidlig høst. Små bestander er lette å fjerne ved å luke plantene enkeltvis så tidlig som mulig, senest i blomstringstiden juni-august.
- **Graving med røttene:** Mest effektiv metode. Passer spesielt for små områder.
- **Slått:** Slått er et godt alternativ for store bestander. Slåtten må gjøres før frøene modnes og gjentas 2–4 ganger i løpet av vekstsesongen.
- **Innsamling av blomsterstander:** Forebygger produksjon av nye frø. Førstehjelp for å hindre spredning.
- **Oppfølgingsarbeid:** Bekjempelse må gjentas flere ganger i vekstsesongen og fortsette også i de påfølgende årene.

4. AVFALLSHÅNDTERING

- **Før frøene modnes:** Når bekjempelsen utføres tidsriktig før frøbelgene modnes, kan avfallet samles i hauger og komposteres.
- **Materiale med frø:** Må kastes forsiktig. Samles i doble plastposer og kastes i brennbart restavfall.
- **Lokale retningslinjer:** Sjekk retningslinjene for håndtering av avfall fra fremmede arter i din kommune eller på avfallsstasjonen.

5. NØDVENDIG UTSTYR

- **Værtilpasset yttertøy, gummistøvler og gode arbeidshansker.**
- **Slåtteverktøy:** Trimmer eller ljå for fjerning av store bestander.
- **Lukeverktøy:** Spade og/eller ugressfjerner for å grave opp plantene med røttene fra bakken.
- **Søppelsekker:** For å kaste materiale med frø.

